

Ανωτάτη Εκκλησιαστική Ακαδημία Αθηνών

Πρόγραμμα Ιερατικών Σπουδών

ΣΤ' Εξάμηνο

Μάθημα: **Θέματα πατερικής γραμματείας και θεολογίας**

Διδάσκων: π. Γεώργιος Διαμαντόπουλος

4^η Ενότητα: Οι πρωτοχριστιανικές έριδες για τον εορτασμό του Πάσχα

Κείμενο αναφοράς:

Αναστάσιος Γ. Μαράς: «Οι πρωτοχριστιανικές έριδες για τον εορτασμό του Πάσχα: Ένα άγνωστο εκκλησιαστικό πρόβλημα», στο *Πατερική Θεολογία και Χριστιανικός Πολιτισμός*, Θεσσαλονίκη, 2008², 232–240 [*Ιστορικά Θέματα* 28 (2004), 8–19].

Οι πρωτοχριστιανικές έριδες για τον εορτασμό του Πάσχα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Χριστιανικό Πάσχα: συνέχεια του ιουδαϊκού. Σαφής διαφοροποίηση νοήματος και τυπικών διατάξεων εορτής

Ιδιαίτερα προβλήματα ως προς προσδιορισμό χρόνου εορτασμού

Οι ιδιαίτερες τοπικές παραδόσεις οδήγησαν σε έριδες που λύθηκαν στην 1η Οικουμενική

Το ιουδαϊκό Πάσχα

Εορτή Πάσχα: Σαφής ιουδαϊκή προέλευση, πρώτος εορτασμός νύχτα εξόδου από την Αίγυπτο (γύρω στα 1200 π. Χ.). Έξ. 12:3–12, βλ. και Έξ. 12:43–50

Από τότε το τυπικό της εορτής παρέμεινε σε βασικές γραμμές το ίδιο, περιλάμβανε: πασχάλιο γεύμα, επταήμερη εορτή των Αζύμων

Χρόνος εορτασμού: νύχτα εαρινής ισημερίας, 14 μήνα Abib, μετά την αιχμαλωσία ονομάστηκε Νισάν

Από νύχτα εξόδου μέχρι Μυστικό Δείπνο η εορτή του Πάσχα είχε λάβει μεσσιανικό χαρακτήρα: κάθε πασχαλινή νύχτα οι Ιουδαίοι περίμεναν τον απελευθερωτή Μεσσία

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο εορτάστηκε το Πάσχα από τον Ιησού και τους μαθητές Του σε κάποιο ανώγειο των Ιεροσολύμων (Μρ 14:12-25· Λκ 22:7-21)

Για τους χριστιανούς ο εορτασμός Πάσχα διατήρησε μεσσιανικό χαρακτήρα, ως ενθύμηση έλευσης Μεσσία Χριστού, που απελευθέρωσε τον άνθρωπο από την αμαρτία

Οι πρωτοχριστιανικές έριδες για τον εορτασμό του Πάσχα

Δύο διαφορετικοί τρόποι εορτασμού Πάσχα

Γρήγορα παρουσιάστηκαν δύο τρόποι εορτασμού:

Ανατολή: Εκκλησίες Μ. Ασίας ακολουθούσαν Ιουδαίους, εορτασμός Πάσχα ίδια ημερομηνία με αυτούς (ημέρα πανσέληνου εαρινής ισημερίας)

Στις 14 Νισάν τελούσαν Θ. Λειτουργία τα ξημερώματα της επόμενης μέρας το πασχάλιο δείπνο

Στις υπόλοιπες Εκκλησίες Ανατολής και στη Δύση εορτασμός κάθε Κυριακή με βάση εβδομαδιαίο λειτουργικό κύκλο, μεγαλύτερη έμφαση την πρώτη Κυριακή μετά την πανσέληνο της εαρινής ισημερίας

Έναρξη εορτής με νηστεία από την εσπέρα της Παρασκευής, συνέχιση όλο το Σάββατο και εορτασμός Πάσχα τα μεσάνυχτα του Σαββάτου ή την επομένη

Ονόμαζαν τους της Μ. Ασίας «Τεσσαρεσκαιδεκατίτες»

Οι δύο τρόποι εορτασμού αποτέλεσαν αιτία για τις μετέπειτα έριδες

Οι πρωτοχριστιανικές έριδες για τον εορτασμό του Πάσχα

ΟΙ ΕΡΙΔΕΣ

Έριδα με κέντρο τη Ρώμη

Μετά το 155 ο άγιος Πολύκαρπος επισκέφτηκε Ρώμη, συνομίλησε με Πάπα Ανίκητο

Η συνάντηση χωρίς αποτέλεσμα, δεν οδήγησε όμως σε σχίσμα

Το θέμα προκάλεσε ανοιχτή ρήξη κατά την περίοδο που Πάπας ήταν ο Βίκτωρ (189–199)

Έναρξη έριδας στα 192 όταν ο πρεσβύτερος Βλάσιος προσπάθησε να εισάξει μικρασιαστικό τρόπο εορτασμού Πάσχα στη Ρώμη

Αντίδραση Βίκτωρα: Σύγκληση Συνόδου ζητώντας σύγκληση και άλλων Συνόδων

>> Σύγκληση έξι τουλάχιστον συνόδων, που κατέληξαν ότι ο εορτασμός πρέπει να γίνεται την Κυριακή

Οι επίσκοποι Μ. Ασίας συγκάλεσαν σύνοδο για το ίδιο θέμα στην Έφεσο: ο εορτασμός στις 14 Νισάν, ακόμη και εάν δεν ήταν Κυριακή

Η απόφαση της Συνόδου στάλθηκε με μορφή επιστολής στον Βίκτωρα

Η επιστολή οδήγησε σε ρήξη: ο Βίκτωρ αφόρισε επισκόπους Μ. Ασίας, ζήτησε και από άλλες Εκκλησίες να πράξουν το ίδιο

Δυσαρέσκεια άλλων Εκκλησιών, όχι υιοθέτηση στάσης Βίκτωρα

Οι πρωτοχριστιανικές έριδες για τον εορτασμό του Πάσχα

Στάση αγίου Ειρηναίου: καθοριστική για υπέρβαση κρίσης

Συμφωνούσε για Κυριακή, αλλά προέτρεπε Βίκτωρα να μην διακόψει κοινωνία με Εκκλησίες Μ. Ασίας

Κατά τον Ειρηναίο αυτές οι διαφορές, που δεν ήταν πρόσφατες, ουδέποτε δημιούργησαν πρόβλημα στην Εκκλησία

Η προσπάθεια του Ειρηναίου επεκτάθηκε και σε πολλούς άλλους επισκόπους

Η πρωτοβουλία του έφερε αποτέλεσμα: κατάφερε να καθιερωθεί η Κυριακή ως ημέρα εορτασμού, από την άλλη να αποτραπεί το σχίσμα

Έριδα με κέντρο την Αλεξάνδρεια

312: στον θρόνο Αλεξάνδρειας ανέρχεται ο Αλέξανδρος

Έλαβε ενεργό μέρος στην αντιπαράθεση με Αντιόχεια, η οποία εόρταζε το Πάσχα ακόμη και πριν την εαρινή ισημερία, για αυτό και οι Χριστιανοί αυτοί λέγονταν Πρωτοπασχίτες

Η 1η οικουμενική όρισε ο επίσκοπος Αλεξανδρείας να αποστέλλει προς όλες τις άλλες Εκκλησίες επιστολή στην οποία θα αναφερόταν η ημερομηνία εορτασμού του Πάσχα για κάθε επόμενο έτος

Το Πάσχα στα συγγράμματα των Ελλήνων Πατέρων

Μελίτων Σάρδεων: Συνέγραψε δύο έργα: *Περὶ Πάσχα* (160–170), το άλλο, διμερές, έχει παρεμφερή τίτλο *Εἰς τὸ Πάσχα*: το Πασχάλιο δείπνο έλαβε χώρα στις 14 Νισάν, το πάθος στις 15

Κορίνθου Βάκχυλος: έγραψε επιστολή ακολουθώντας απόψεις Βίκτωρα περί Πάσχα

Ειρηναίος Λυών: επιχειρήματά του στην επιστολή *Πρὸς Βίκτωρα Ρώμης περὶ Πάσχα* καθοριστικά

Κλήμης Αλεξανδρέας: Στις αρχές 3ου αι., *Περὶ Πάσχα*, διασώζονται παραδόσεις από τους προγενέστερους του

Ιππόλυτος Ρώμης: *Απόδειξις χρόνων τοῦ Πάσχα*

Διονύσιος Αλεξανδρείας: μέσα 3ου αι. 3 επιστολές στους Φλαύιο, Δομέτιο, Δίδυμο, παραθέτοντας κανόνα οκτώ ετών. Δεν επιτρέπεται να εορτάζεται άλλη εποχή πέρα από την εαρινή ισημερία. Επιστολή *προς Βασιλείδη* απέκτησε κανονικό κύρος (ερώτημα για τη νηστεία του Πάσχα)

Ανατόλιος (μετέπειτα Λαοδικείας), βοηθός του επισκόπου Καισαρείας (Θεοτέκνου), 3ος αι., *Περὶ Πάσχα*

Πρεσβύτερος Πιέριος: τέλη του 3ου αι. έγραψε λόγο *Εἰς τὸ Πάσχα καὶ τὸν Ὡσηέ*, ίσως και άλλους λόγους

Πέτρος Αλεξανδρείας: αρχές 4ου αι. έγραψε εορταστική *Ἐπιστολή περὶ Πάσχα*

Αλέξανδρος Αλεξαδρείας, απέστειλε εγκυκλίους για τον χρόνο εορτασμού του Πάσχα

Το Πάσχα σε Κανόνες Πατέρων και Συνόδων

Αποστολικοί Κανόνες: 7ος: συνεορτασμός κληρικού του Πάσχα μαζί με Ιουδαίους, προ ισημερίας >> καθαίρεση.
69ος: Καθαίρεση σε περίπτωση μη τήρησης νηστείας Πάσχα

Σύνοδος Αρελάτης (314): 1ος: κοινός εορτασμός Πάσχα, καθορίζει κύκλο εορτασμού Πάσχα

Ο υπολογισμός της ημέρας του Πάσχα

Οι Χριστιανοί πρώτων αιώνων για υπολογισμό ημέρας εορτασμού Πάσχα ακολουθούσαν Εβραίους: πρώτη Κυριακή μήνα Νισάν, που ήταν η πρώτη μετά την εαρινή ισημερία

Εκκλησίες Κιλικίας, Συρίας, Μεσοποταμίας, ακολούθησαν στη χρονολόγηση πιστά τους Ιουδαίους, «Πρωτοπασχίτες»: Μερικές φορές ο εορτασμός προηγείται από εαρινή ισημερία

Δύση: υπολογισμός ημερομηνίας βασίστηκε αρχικά στο έργο *Ἀπόδειξις χρόνων τοῦ Πάσχα*, Ιππολύτου Ρώμης: Οι ημερομηνίες Πάσχα ακολουθούσαν επαναλαμβανόμενο κύκλο 16 χρόνων, αρχίζοντας από το 222 μ. Χ. Ο Ιππόλυτος, έσφαλε κατά τρεις ημέρες

243: *De pascha computus*, νόθο έργο αγίου Κυπριανού, πρώτη προσπάθεια διόρθωσης κύκλου Ιππολύτου

314: Σύνοδος Αρελάτης ακριβέστερος κύκλος εορτασμού, έσφαλε κατά 1 ¼ ημέρες, χρήση στη Ρώμη, Γαλατία, Βρετανία, Ισπανία

Ημέρα εαρινής ισημερίας: στη Δύση: 18η Μαρτίου, στην Ανατολή: 21η Μαρτίου, επιπλέον πρόβλημα για κοινό υπολογισμό ημερομηνίας Πάσχα

Αλλά και ο κύκλος εορτασμού στην Ανατολή διαφορετικός από τη Δύση: χρήση 19ετούς κύκλου

Οριστική λύση: Α΄ Οικουμενική Σύνοδος

Δεν αναφέρεται στους 20 κανόνες, όμως στις αποφάσεις της. Η ανάπτυξη απόφασης στην επιστολή *Πρὸς τὰς Ἐκκλησίας* του Μ. Κων/νου: ο εορτασμός την Κυριακή μετά την πανσέληνο μετά την εαρινή ισημερία

Οι πρωτοχριστιανικές έριδες για τον εορτασμό του Πάσχα

ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ

Με απόφαση Α΄ Οικουμενικής οριστική λύση προβλήματος που απασχολούσε Εκκλησία κατά τους τρεις πρώτους αιώνες

Μόνο μετά το 1582 δημιουργήθηκε πρόβλημα: Πάπας Γρηγόριος ΙΓ΄ εισήγαγε νέο ημερολόγιο με το Λουδοβίκο Λίλιο

Το ακολούθησαν οι Καθολικοί και οι Προτεστάντες, στην Ανατολή ο Πατριάρχης Κων/πολης Ιερεμίας Β΄ (1580-1584) δεν το αποδέχθηκε

Η αλλαγή στο ελληνικό κράτος σταδιακά:

Αρχικά η αλλαγή κάλυψε την Πολιτεία στις 16 Φεβρουαρίου/1 Μαρτίου 1923

Έπειτα, Ελλαδική Εκκλησία στις 10/23 Μαρτίου 1924, με σύμφωνη γνώμη Οικουμενικού Πατριαρχείου

Η αλλαγή δεν έθιγε τρόπο υπολογισμού Πάσχα, ωστόσο προέκυψε σχίσμα (Γ. Ο. Χ.).